

REGIMUL DE CORIJARE ȘI REEDUCARE A CONDAMNAȚILOR

Svetlana PRODAN,

doctor în drept, lector universitar, USEM

SUMMARY

Involving the convicted persons in work is a basic component of the prison regime. This was based, firstly, on the need to maintain appropriate physical and mental state of prisoners, especially when it is about a long term custodial sentence. Secondly, the need for work is based on the idea that many convicts are fighting with work and are accustomed to live from another person's labor, from crimes (thefts, frauds, robberies, etc.). The custodial sentence should be used for the re-education and habituation of the convicts with work, for, when at liberty, the convict should be able to get integrated into work.

Keywords: convicted, correction, work, education, training, non-remuneration, liability

REZUMAT

Antrenarea condamnaților la muncă este o componentă de bază a regimului penitenciarului. Aceasta își are temeiul, mai întâi, în necesitatea menținerii unei stări fizice și psihice corespunzătoare a condamnaților, mai ales atunci când este vorba de o pedeapsă privativă de libertate de lungă durată. În al doilea rând, necesitatea muncii se întemeiază pe ideea că mulți condamnați sînt certați cu munca și sînt obișnuiți să trăiască din munca altuia, din infracțiuni (furturi, înșelăciuni, tâlhării etc.). Pedeapsa privațiunii de libertate trebuie folosită pentru reeducarea și obișnuirea condamnaților cu munca, pentru ca, la libertate, condamnatul să se poată integra în câmpul muncii.

Cuvinte-cheie: condamnați, corectare, muncă, educație, antrenare, neremunerare, răspundere

Introducere. Se consideră activitate în penitenciar munca prestată de către deținuți în celule, nemijlocit pe teritoriul penitenciarului, la sectoarele izolate ale penitenciarului aflate în afara acestuia, la obiectele unde este asigurată paza și supravegherea deținuților.

Întreprinderile din cadrul sistemului penitenciar, după forma lor organizatorico-juridică, sînt întreprinderi de stat. Întreprinderile din cadrul sistemului penitenciar, avînd personalitate juridică, își pot desfășura activitatea atît pe lîngă instituțiile penitenciare, cît și de sine stătător.

Angajarea în câmpul muncii a condamnaților are loc sub două forme de bază de soluționare a acestei probleme: lărgirea bazei de producție proprii și angajarea condamnaților la diferiți agenți economici. Cel mai mare efect se observă atunci cînd baza de producere este dezvoltată nu prin metoda extensivă, ci prin cea intensivă – pe calea reconstruirii ei și reutilării tehnice. Se evidențiază o eficacitate în problemele angajării deținuților în câmpul muncii, dacă se utilizează astfel de rezerve precum atestarea locurilor de muncă, ridicarea coeficientului de schim-

bare a utilajului, eliberarea ariilor adăugătoare de producere etc. Acestea se referă în general la acele penitenciare care posedă o bază proprie de producere [3, p. 28].

Materiale utilizate și metode aplicate. Antrenarea condamnaților la muncă la întreprinderile cu orice formă organizatorico-juridică ce nu fac parte din sistemul penitenciar se face în temeiul contractului încheiat între administrația instituției penitenciare și cea a întreprinderii respective. Contractul se elaborează luîndu-se în considerare recomandările Departamentului Instituțiilor Penitenciare.

Condamnatul poate fi antrenat la munci neremunerate, care sînt de obicei lucrări de îngrijire și amenajare a teritoriului, de îmbunătățire a condițiilor de trai și medico-sanitare de deținere. La munca neremunerată condamnatul este, de regulă, antrenat în afara orelor de lucru, cel mult 2 ore pe zi, însă nu mai mult de 10 ore pe săptămîină (prevenții – 6 ore pe săptămîină).

Condamnații care au împlinit vîrsta de pensionare și condamnații-invalizi de gradele I și II sînt antrenați la muncă la dorință.

Legea interzice utilizarea muncii deținuților:

- în direcțiile, secțiile și serviciile organelor sistemului penitenciar;

- la lucrări legate de deservirea efectivului personal care realizează paza penitenciarului;

- în încăperile administrative în care se păstrează armamentul, documentația de serviciu, mijloacele tehnice speciale, precum și substanțele explozibile și toxice;

- la deservirea și reparația mijloacelor tehnice de pază, precum și a celor care sînt amplasate în zona interioară interzisă a mijloacelor de pază;

- la lucrările cu aparatele de multiplicare, tehnica de telegrafie și telefonie (cu excepția monitorilor de linie, care sînt asistați de reprezentanți ai administrației penitenciarului);

- în calitate de secretari și la lucrul cu dosarele, în calitate de vînzători, contabili operaționiști, casieri, șefi ai depozitelor alimentare, de îmbrăcăminte, utilaj complicat și de mare valoare;

- la lucrările legate de evidența, păstrarea și liberarea medicamentelor;

- în calitate de fotografi, proteziști dentari, șoferi de autoturisme, de mașini operative și motociclete, iar în penitenciare de tip

închis – șoferi pe toate tipurile de transport;

- la punctele de recepție și control al calității producției;

- în funcții care au ca subalterni angajați civili;

- la lucrări și funcții ocuparea cărora este interzisă deținutului printr-o sentință (hotărâre) de condamnare [2, p. 64].

De asemenea, este interzisă antrenarea condamnaților în funcții de gestionari și contabili, casieri, dacă ei execută pedepse pentru delapidări din avutul statului, abuz de putere, luare de mită, precum și pentru tâlhărie, jaf, furturi, falsificări, escrocherii, în cazurile în care aceste delikte constituie atentate la averea proprietarului.

Aceste limitări sînt condiționate, în primul rînd, de scopuri profilactice, ca aceste sectoare importante să nu fie folosite de condamnați pentru comiterea de noi infracțiuni.

La întreprinderile din cadrul sistemului penitenciar și obiectele de producere ale instituțiilor penitenciare, unde este folosită munca deținuturilor, se admite angajarea de personal civil pentru dirijarea nemijlocită a muncii acestora, precum și a muncitorilor calificați civili, în limitele necesare pentru asigurarea desfășurării în bune condiții a activității de producere, dar cel mult 15% din numărul deținuturilor care lucrează.

În scopul sporirii exigenței față de deținuti, pentru îndeplinirea sarcinilor stabilite și respectarea regimului, la toate obiectele de producere de bază, precum și la grupurile de obiecte mici se numesc reprezentanți ai administrației instituțiilor.

Revendicările actelor legislative ce reglementează executarea privațiunii de liberate sînt îndreptate spre formarea și dezvoltarea activității de producere în locurile de detenție și sînt subordonate obiectivelor educative, pedagogice, care prevăd antrenarea con-

damnaților în muncă permanentă, sistematică, de creare în penitenciare a unei baze perfecte de producere, asigurării nivelului înalt de pregătire profesională [9, p. 115].

Pentru ca munca deținuturilor să-și poată atinge scopul reeducativ, ea trebuie să fie organizată în așa fel încît să contribuie la realizarea acestui scop. Administrația fiecărui penitenciar acordă o atenție deosebită organizării muncii condamnaților sub toate aspectele. În penitenciar, munca se organizează pe perioade determinate (ani, luni); aceste măsuri se concretizează într-un program de lucrări de executat, în care se prevăd lucrările mai importante. De altfel, orice penitenciar are un serviciu de organizare a muncii, căruia îi revine sarcina și obligația de a organiza munca deținuturilor.

Deținutii sînt antrenați la muncă în întreprinderile, atelierele și gospodăriile auxiliare ale sistemului penitenciar. În baza contractului încheiat între administrația penitenciarului și persoane fizice sau juridice, condamnații pot fi antrenați la muncă în afara penitenciarului, cu condiția asigurării pazei convenite și a remunerării echitabile. Deținutii sînt repartizați la diferiți agenți economici în sectorul industrial (prestarea muncii în anumite întreprinderi industriale), sectorul construcții (construcții de întreprinderi, de locuințe, de drumuri și poduri), sectorul agricol (la efectuarea și întreținerea culturilor de plante cerealiere, recoltatul cerealelor) etc.

Persoanele fizice și juridice care utilizează munca deținuturilor sînt obligate să transfere penitenciarului suma de retribuire a muncii deținutului, precum și o sumă echivalentă cu cota contribuțiilor la asigurările sociale și asigurarea medicală obligatorie. Sumele echivalente cotelor respective sînt utilizate pentru ameliorarea condițiilor de detenție a deținuturilor, asigurarea cu utilaj medical și îmbu-

nătățirea bazei tehnico-materiale a penitenciarului [4, p. 114].

Munca deținuturilor poate fi organizată și în sectorul muncilor desfășurate de penitenciar, în întreprinderi special înființate, care funcționează pe principiul gestiunii economice proprii, în unități care aparțin DIP. Munca deținuturilor mai poate fi organizată în așa-numitele lucrări de deservire socială a penitenciarului, care constituie munci remunerate, exercitate de deținuti în vederea asigurării deservirii comunal-tehnice, aprovizionării materiale, amenajării și dereticării teritoriului, precum și a menținerii imobilelor și construcțiilor în stare tehnică și sanitară adecvată. Astfel, condamnații pot lucra în calitate de bucătar, brutar, tîmplar, fochist, caloriferist, lăcătuș etc.

Numărul condamnaților lăsați în penitenciar pentru deservirea lor socială nu poate depăși 7% din limita de locuri de detenție stabilită pentru penitenciarul respectiv. Selectarea condamnaților pentru executarea lucrărilor de deservire socială a penitenciarelor, precum și pentru ocuparea funcțiilor de maistru-brigadier, distribuitor al comenzilor de lucru, planton, planton superior, paznic, se efectuează de șefii serviciilor respective în coordonare cu serviciile de securitate și regim.

La desemnarea condamnaților pentru deservirea socială a penitenciarelor este necesar acordul lor scris. Desemnarea condamnaților în funcțiile respective este efectuată în baza ordinului șefului penitenciarului, iar extrasele din acestea se anexează la dosarele personale ale condamnaților. Condamnații repartizați la executarea lucrărilor de deservire socială formează, de regulă, un sector. Obligațiile lor de serviciu sînt determinate de către șefii serviciilor respective și sînt aprobate de șeful penitenciarului.

În fiecare zi, la ora stabilită de

programul zilei, condamnații se aliniază pe sectoare și brigăzi, în locurile determinate în acest scop, pentru a pleca la lucru. În acest moment este efectuat controlul numărului și exteriorului lor.

Șefii instituțiilor, luând în considerație condițiile locale, determină modul de comportare a condamnaților la obiectele de producere, care prevede sosirea lor în coloană, instructajul efectuat de către șefii de ateliere, efectuarea bilanțului muncii, ordinea de predare a locurilor de muncă etc.

Condițiile de muncă ale deținuților se stabilesc în mare măsură de legislația muncii. Totodată, în reglementarea juridică a condițiilor de muncă, există și particularități care sînt influențate de regimul executării pedepsei. În aceste cazuri, condițiile de muncă sînt determinate de normele dreptului execuțional-penal. Avînd în vedere aceste circumstanțe, se precizează că munca prestată de deținut nu constituie relații de muncă în sensul legislației muncii [6, p. 53].

Timpul de lucru și de odihnă a deținutului se stabilește în conformitate cu legislația muncii. Evidența timpului de muncă se ține conform instrucțiunilor aprobate. Durata normală a timpului de muncă al salariaților din unități nu poate depăși 40 de ore pe săptămînă. Se prevede durata redusă a timpului de muncă: pentru minorii în vîrstă de la 15 ani la 16 ani – 24 de ore pe săptămînă, iar pentru cei în vîrstă de la 16 la 18 ani – 35 de ore pe săptămînă; pentru persoanele care activează în condiții de muncă vătămătoare – de 35 de ore pe săptămînă. Lista muncilor vătămătoare este stabilită de nomenclatorul aprobat de Guvern.

Pentru anumite categorii de munci care implică un efort intelectual psihoemoțional sporit, durata timpului de muncă se stabilește de Guvern și nu poate depăși 35 de ore pe săptămînă.

Pentru invalizii de gradele I și

II se stabilește o durată redusă a timpului de muncă – de 30 de ore pe săptămînă.

Repartizarea timpului de muncă în cadrul săptămînii este, de regulă, uniformă și constituie 8 ore pe zi, timp de 5 zile, cu două zile de repaus. La unitățile unde, ținîndu-se cont de specificul muncii, introducerea săptămînii de lucru de 5 zile este nerațională, se admite, ca excepție, stabilirea săptămînii de lucru de 6 zile, cu o zi de repaus.

Munca în schimburi, adică lucrul în 2, 3 sau 4 schimburi, se aplică în cazurile în care durata procesului de producție depășește durata admisă a zilei de muncă, precum și în scopul utilizării mai eficiente a utilajului, sporirii volumului de producție sau de servicii.

Ținerea unei evidențe stricte a timpului de muncă al fiecărui condamnat este necesară din următoarele considerente:

1) se probează dacă fiecare condamnat și-a îndeplinit obligația legală de muncă din punct de vedere cantitativ și calitativ;

2) se probează dacă s-a efectuat munca încredințată în vederea posibilității retribuirii;

3) se dovedește cantitatea și calitatea muncii în scopul reducerii duratei pedepsei, ca urmare a prestării unui volum de muncă;

4) se dovedește străduința și disciplina în muncă, necesare pentru obținerea unei munci fără pază și a liberării condiționate.

La calcularea zilelor de muncă, condamnatul care nu încalcă regimul de deținere și îndeplinește conștiincios sarcinile de producție poate beneficia de compensarea privilegiată a zilelor de muncă din contul duratei pedepsei în modul următor:

a) condamnatului antrenat la condiții de muncă normale i se pot compensa privilegiat 3 zile din durata pedepsei cu 2 zile de muncă;

b) condamnatului antrenat la lucrări subterane sau la lucrări cu

condiții grele și nocive de muncă, potrivit listei de munci și profesii aprobate de Guvern – 3 zile din durata pedepsei cu o zi de muncă.

Calculul zilelor conform compensării privilegiate a zilelor de muncă se efectuează lunar și se aprobă de către șeful penitenciarului.

Munca deținuților se organizează cu respectarea regulilor de protecție a muncii, a tehnicii securității și igienei muncii, prevăzute de lege și alte acte subnormative ministeriale sau departamentale.

Este interzisă utilizarea muncii femeilor la lucrări cu condiții de muncă grele și vătămătoare, precum și la lucrări subterane. Se prevede trecerea la o muncă mai ușoară a femeilor gravide și a femeilor care au copii în vîrstă de pînă la 3 ani, concedii de maternitate pentru îngrijirea copilului. Se interzice utilizarea muncii persoanelor în vîrstă de pînă la 18 ani la lucrările cu condiții de muncă grele, vătămătoare și/sau periculoase, la lucrări subterane, precum și la lucrări care pot să aducă prejudiciu sănătății sau integrității morale a minorilor [11, p. 93].

Toate acestea și alte norme sînt obligatorii și pentru administrația penitenciarelor. Deținutul care este antrenat la munci remunerate cel puțin 6 luni are dreptul la **concediu neremunerat** cu durata de 12 zile calendaristice. Deținutul care execută pedeapsa într-un penitenciar de tip deschis poate beneficia, pe perioada concediului, de dreptul de a se deplasa în afara penitenciarului.

Liberările anuale de la muncă ale deținuților se perfectează prin ordinul șefului instituției, extrasele din ordinele respective fiind anexate la dosarul personal al deținuților.

Legislația prevede că condamnații care au împlinit vîrsta de pensionare și au vechimea în muncă cuvenită, precum și condamnații-invalizi au dreptul la **pensie**

în mărimea stabilită de legislație. Administrația penitenciarului, la cererea condamnatului, întreprinde măsuri de perfectare a documentelor pentru calcularea pensiei și de virare regulată a acesteia la contul de peculiu al condamnatului, pînă la liberarea lui din penitenciar sau transferarea într-un alt penitenciar.

La cererea deținutului, perioada de muncă pe durata executării pedepsei cu închisoarea se include de către instanța de judecată în vechimea lui totală de muncă. În cazul în care deținutul se eschivează sistematic de la muncă, perioada respectivă nu se include în vechimea de muncă.

Remunerarea muncii condamnaților a constituit și constituie o problemă mult discutată în literatura de specialitate. La început s-a susținut că, fiind vorba de condamnați, oameni pedepsiți, ei trebuie să muncească fără nicio retribuție. Ulterior, avîndu-se în vedere și scopul stimulării acestora în muncă, s-a susținut și s-a introdus remunerarea muncii. În plus, avîndu-se în vedere că atunci cînd condamnații muncesc în afara penitenciarului unitatea încasează anumite sume de bani, retribuția muncii condamnaților trebuie să corespundă și unei cerințe de echitate.

Remunerarea muncii condamnaților și reținerile din remunerarea dată sînt efectuate conform legislației muncii și cu privire la retribuția muncii. Cuantumul retribuției muncii deținuților se calculează reieșind din volumul și calitatea muncii prestate. Salariul lunar al condamnaților nu poate fi mai mic decît salariul minim pe țară, luîndu-se în considerare indexările și majorările stabilite.

Salariul reprezintă orice recompensă sau cîștig evaluat în bani, plătit salariatului de către angajator în temeiul contractului individual de muncă, pentru munca prestată sau care urmează a fi prestată.

La stabilirea și achitarea salariului nu se admite nicio discriminare pe criterii de vîrstă, handicap, origine socială, situație familială, apartenență etnică, rasă sau naționalitate, opțiuni politice sau convingeri religioase, apartenență sau activitate sindicală.

Salariul minim reprezintă mărimea minimă a retribuției evaluată în monedă națională, mărime stabilită de către stat pentru o muncă simplă, necalificată, sub nivelul căreia angajatorul nu este în drept să plătească pentru norma de muncă pe lună sau pe o oră îndeplinită de salariat.

Salariul mediu include toate drepturile salariale din care, conform legislației în vigoare, se calculează contribuțiile de asigurări sociale de stat obligatorii [8, p. 65-66].

În cazul salarizării pe unitate de timp, salariaților în vîrstă de pînă la 18 ani salariul li se plătește ținîndu-se cont de durata redusă a muncii zilnice. Munca salariaților-minori care lucrează în acord este retribuită în baza tarifelor pentru munca în acord stabilite salariaților adulți.

Este esențială reglementarea renumerării muncii suplimentare a salariaților. Astfel, în cazul retribuției muncii pe unitate de timp, pentru primele două ore se retribuie în mărime de cel puțin 1,5 salarii tarifare stabilite salariatului pe unitate de timp, iar pentru orele următoare – cel puțin în mărime dublă. Retribuirea muncii în acord, pentru munca suplimentară se plătește un adaos de cel puțin 50% din salariul tarifar al salariatului de categoria respectivă, remunerat pe unitate de timp pentru primele 2 ore, și în mărime de cel puțin 100% din acest salariu tarifar – pentru orele următoare. Compensarea muncii suplimentare cu timp liber nu se admite.

Munca prestată în zilele de odihnă și în cele de sărbătoare ne-

lucrătoare cu menținerea salariului mediu este retribuită:

- salariaților care lucrează în acord – cel puțin în mărime dublă a tarifului în acord;

- salariaților a căror muncă este retribuită în baza salariilor tarifare pe oră sau pe zi – cel puțin în mărimea dublă a salariului pe oră pe zi;

- salariaților a căror muncă este retribuită cu salariu lunar – cel puțin în mărimea unui salariu pe unitate de timp sau a renumerației de o zi peste salariu, dacă munca în ziua de repaus sau cea de sărbătoare nelucrătoare a fost prestată în limitele normei lunare a timpului de muncă și cel puțin în mărime dublă a salariului pe unitate de timp sau a renumerației de o zi peste salariu, dacă munca a fost prestată peste norma lunară [2, p. 48].

La dorința salariatului care a lucrat în ziua de repaus sau în cea de sărbătoare nelucrătoare, acestuia i se poate acorda o altă zi liberă. În acest caz, munca prestată în ziua de sărbătoare nelucrătoare este retribuită în mărime ordinară, iar ziua de repaus nu este retribuită.

Pentru munca prestată în program de noapte se stabilește un adaos în mărime de cel puțin 0,5 din salariul tarifar pe unitate de timp stabilit salariatului.

În caz de neîndeplinire a normelor de producție din vina angajatorului, retribuția se face pentru munca efectiv prestată de salariat, dar nu mai puțin decît în mărimea unui salariu mediu al salariatului calculat pentru aceeași perioadă de timp. În situația de neîndeplinire a normelor de producție fără vina salariatului sau a angajatorului, salariatului i se plătește cel puțin 2/3 din salariul tarifar. În caz de neîndeplinire a normelor de producție din vina salariatului, retribuția se efectuează potrivit muncii prestate.

Modul de retribuție a muncii în caz de producere a rebutului este

reglementat astfel: rebutul produs fără vina salariatului este retribuit la fel ca și articolele bune. În cazul rebutului total din vina salariatului, retribuirea se va face în funcție de gradul de utilitate a produsului, conform unor tarife reduse [9, p. 63].

Remunerarea condamnaților antrenați la munca de deservire socială a penitenciarelor se efectuează conform legislației în vigoare din contul mijloacelor bugetare.

Cuquantumul minim al salariatului este garantat deținuților numai cu condiția executării de către ei a obligațiilor de muncă în orele de program stabilite de legislație și de contract. În cuquantumul minim al salariatului nu se includ suplimentele, sporurile la salariu, premiile, precum și celelalte recompense.

Sumele primite de deținut în calitate de remunerare pentru munca prestată se impozitează și se transferă pe contul lui de peculiu. Reținerile din remunerarea deținutului în temeiul documentelor executorii nu pot depăși 75% din câștigul lunar. Indiferent de mărimea reținerilor, la contul de peculiu al deținutului se transferă cel puțin 25% din câștigul lunar. Din salariul deținutului nu pot fi reținute cheltuielile pentru întreținerea lui în decursul detenției, inclusiv pentru alimentație, îmbrăcăminte și asistență medicală, cu excepția cheltuielilor legate de tratamentul automutilării intenționate.

Deținutul poate expedia mijloace bănești aflate la contul lui de peculiu soțului, unei rude apropiate sau unei alte persoane. Condamnaților sosiți din izolatoarele de urmărire penală sau din alte instituții penitenciare li se permite în prima lună de lucru, pînă la calcularea salariului, cu condiția că au o atitudine conștiincioasă față de muncă și nu încalcă regimul de deținere, să procure la magazinele instituției produse alimentare și obiecte de primă necesitate, din contul avansurilor acordate în

contul câștigului viitor. În caz de necesitate, administrația penitenciarului acordă condamnaților un avans de 50% din remunerarea medie lunară. Dreptul de a utiliza mijloacele de la conturile de peculiu și de atribuire a avansului se acordă de șeful penitenciarului la cererea scrisă a deținuților.

Avînd în vedere cele relatate, putem afirma că munca este o coordonată majoră a executării pedepsei privative de libertate, ea constituind o pîrghie importantă în combaterea criminalității, în reeducarea socială și în reîncadrarea infractorilor în societate.

Răspunderea materială a condamnaților este o parte componentă a statutului lor juridic în timpul executării pedepsei. Condițiile în care survine răspunderea materială a persoanelor care-și ispășesc o pedeapsă privativă de libertate în general nu se deosebesc de condițiile aplicate în cazul persoanelor libere.

Răspunderea materială a persoanelor ce execută pedepse privative de libertate este unul din factorii care contribuie la educarea unui comportament grijuliu față de inventar, utilaje și alte bunuri ale instituțiilor penitenciare.

Condamnații poartă răspundere materială pentru cauzarea prejudiciului material persoanelor juridice și fizice în timpul executării pedepsei, în mărimea stabilită de legislația în vigoare. Astfel, pentru prejudiciul provocat în timpul relațiilor de muncă, valoarea prejudiciului va fi estimată conform prevederilor legislației muncii. Pentru prejudiciul cauzat prin alte acțiuni, valoarea prejudiciului se va estima conform legislației civile.

Condamnatul este obligat să repare prejudiciul cauzat instituției penitenciare, precum și cheltuielile adăugătoare, legate de curmarea evadării sale sau tratamentului automutilării intenționate, cu excepțiile prevăzute de lege [5, p. 138].

Reieșind din cele menționate, putem spune că răspunderea materială, conform legislației muncii, reprezintă una dintre formele răspunderii juridice, care impune obligația persoanelor încadrate cu contract de muncă de a repara, în condițiile legii, prejudiciul provocat unității în cursul executării contractului printr-o faptă ilicită, în legătură cu munca lor, săvîrșită cu vinovăție.

Legislația stabilește că sînt pasibili de răspundere materială doar salariații vinovați. Astfel, în dreptul muncii salariatul răspunde material doar atunci cînd sînt întrunite condițiile:

- a) survenirea prejudiciului;
- b) acțiunea ilegală a salariatului;
- c) legătura causală dintre prejudiciul cauzat și acțiunile sau inacțiunile salariatului;
- d) vinovăția salariatului.

La stabilirea răspunderii materiale se ia în considerație numai prejudiciul direct. Dacă prejudiciul material a fost cauzat printr-o faptă ce întrunește semnele componentei de infracțiune, răspunderea se stabilește potrivit Codului penal.

Salariatul este absolvit de răspundere materială dacă prejudiciul a fost cauzat de forță majoră, confirmate în modul stabilit, de extremă necesitate, de legitimă apărare, de executare a unei obligații legale sau contractuale, precum și în limitele riscului normal de producție. De asemenea, salariații nu răspund pentru pierderile interne procesului de producție, care se încadrează în limitele prevăzute de norme tehnologice sau de legislația în vigoare, pentru prejudiciile materiale provocate în circumstanțe neprevăzute, care nu puteau fi înlăturate, precum și în alte cazuri similare. Condamnații nu răspund pentru pagubele provocate de uzul normal al bunurilor predate în folosință sau pentru cele provenite din riscul normal al muncii.

Ținând cont de circumstanțele concrete în care a fost cauzat prejudiciul material, administrația unității este în drept să renunțe, integral sau parțial, la repararea acestuia de către lucrătorul vinovat.

Legislația muncii stabilește două modalități de răspundere materială: răspunderea materială limitată și cea deplină.

Răspunderea materială limitată constă în obligația salariatului de a recupera prejudiciul cauzat în limitele salariului mediu lunar. Dacă recuperarea daunei depășește limita stabilită, ea nu poate fi reținută în întregime de la salariat.

Răspunderea materială deplină este obligația salariatului de a repara prejudiciul cauzat în mărimea deplină, fără nicio restricție sau limitare. Acest mod de răspundere este strict stabilit de legislație. Salariatul poartă răspundere materială în mărimea deplină a prejudiciului material cauzat din vina sa angajatorului în cazurile în care:

- între salariat și angajator a fost încheiat un contract de răspundere materială deplină pentru neasigurarea integrității bunurilor și a altor valori care i-au fost transmise pentru păstrare sau în alte scopuri;

- salariatul a primit bunurile și alte valori spre decontare în baza unei procuri unice sau în baza altor documente unice;

- prejudiciul a fost cauzat în urma acțiunilor sale culpabile intenționate, stabilite prin hotărâre judecătorească;

- prejudiciul a fost cauzat de un salariat aflat în stare de ebrietate alcoolică, narcotică sau toxică, stabilită în modul prevăzut de lege;

- prejudiciul a fost cauzat prin lipsă, distrugere sau deteriorare intenționată a materialelor, semifabricatelor, produselor, inclusiv în timpul fabricării lor, precum și a instrumentelor, aparatelor de

măsurat, tehnicii de calcul, echipamentului de protecție și a altor obiecte pe care unitatea le-a liberat salariatului în folosință;

- în conformitate cu legislația în vigoare, salariatului îi revine răspunderea materială deplină pentru prejudiciul cauzat angajatorului în timpul îndeplinirii obligațiilor de muncă;

- prejudiciul a fost cauzat în afara exercițiunii funcțiunii.

Salariații în vîrstă de pînă la 18 ani poartă răspunderea materială deplină doar pentru cauzarea intenționată a prejudiciului material, precum și a prejudiciului cauzat în stare de ebrietate alcoolică, narcotică ori toxică, stabilită în modul prevăzut de legislație, sau în urma comiterii unei infracțiuni.

Legislația muncii prevede și posibilitatea *răspunderii materiale colective (de brigadă)*. În cazul în care salariații execută în comun anumite genuri de lucrări legate de păstrarea, prelucrarea, vînzarea, transportare sau folosirea în procesul muncii a valorilor ce le-au fost transmise, fiind imposibilă delimitarea răspunderii materiale a fiecărui salariat și încheierea cu acesta a unui contract cu privire la răspunderea materială individuală deplină, poate fi instituită răspunderea colectivă.

Mărimea prejudiciului material cauzat angajatorului se determină conform pierderilor reale, calculate în baza datelor de evidență contabilă. În cazul sustragerii, pierderii, distrugerii sau deteriorării bunurilor angajatorului atribuite la mijloacele fixe, mărimea prejudiciului material se calculează pornindu-se de la costul de inventar al valorilor materiale, minus uzura, conform normelor stabilite. De asemenea, în caz de sustragere, lipsă, distrugere sau deteriorare intenționată a valorilor materiale, cu excepția celor atribuite la mijloacele fixe, prejudiciul se stabilește pornindu-se de la prețurile din localitatea respectivă la data

cauzării prejudiciului, conform datelor statistice.

Răspunderea materială prevăzută de legislația civilă survine în urma prejudiciului cauzat de către condamnați în afara îndeplinirii obligațiilor de muncă [6, p. 45].

Răspunderea civilă, fiind instituția juridică de drept civil care cuprinde totalitatea normelor ce reglementează condițiile în care o persoană răspunde pentru prejudiciul cauzat altei persoane și poate fi obligat să repara acest prejudiciu, există în două forme: delictuală și contractuală. *Răspunderea civilă delictuală* este obligația unei persoane de a repara prejudiciul cauzat din faptele ilicite. *Răspunderea civilă contractuală* este obligația debitorului, care izvoarăște dintr-un contract, de a repara prejudiciul cauzat creditorului prin faptul neexecutării, executării necorespunzătoare sau tardive a prestației datorate.

Constituția RM, prin art. 35, garantează dreptul cetățenilor la învățătură și dispune că acest drept este asigurat prin învățămîntul general obligatoriu, prin învățămîntul liceal și prin cel profesional, prin învățămîntul superior, precum și prin alte forme de instruire și de perfecționare. Reieșind din prevederile constituționale, legiuitorul stipulează că în penitenciare se organizează în mod obligatoriu învățămîntul secundar general al condamnaților.

De asemenea, și art. 77 al Ansamblului de reguli minime pentru tratamentul deținuților arată că trebuie să se ia măsuri pentru a se desfășura instruirea tuturor deținuților capabili să profite de aceasta, inclusiv instruirea religioasă. Instruirea analfabeților și a tinerilor deținuți trebuie să fie obligatorie și administrația trebuie să vegheze cu atenție asupra acesteia. După posibilități, instruirea deținuților trebuie să fie în concordanță cu sistemul învățămîntului public, pentru ca aceștia să-și poată conti-

nua pregătirea fără dificultăți după punerea în libertate.

Distincția dintre educație și formare poate fi, practic, puțin semnificativă pentru populația penitenciară. Mulți deținuți au puține calificări educative și au nevoie să obțină competențe de bază. Educația în închisoare poate beneficia de o exploatare intensivă a resurselor umane (de exemplu, printre populația penitenciară putem găsi indivizi calificați, care pot fi utilizați în activitățile de învățământ și de formare a celorlalți deținuți).

O primă măsură în această direcție este posibilă în penitenciarele cu resurse educative limitate prin folosirea deținuților care știu să citească, pentru a le explica altor deținuți regulile și regulamentele referitoare la închisoare, inclusiv normele de drept național și internațional. Educația și instruirea pot fi necesare și pentru recâștigarea autorespectului condamnatului și a speranței de reintegrare în societate.

Organizarea instruirii generale presupune că și condamnații în vârstă de peste 50 de ani, invalizi de gradul I, precum și condamnații la detențiune pe viață urmează învățământul secundar la dorință. La solicitarea condamnatului, administrația penitenciarului și autoritatea administrației publice locale îi creează condiții pentru învățământul secundar profesional sau învățământul superior.

Pentru facilitarea procesului de instruire, în fiecare penitenciar funcționează o bibliotecă pentru uzul categoriilor de condamnați, alcătuită adecvat din literatură artistică și de instruire, iar condamnații sînt încurajați să frecventeze biblioteca. Fondul de carte se completează din contul veniturilor proprii de către Departamentul Instituțiilor Penitenciare, administrația penitenciarului, precum și din sponsorizări și donații cu concursul instituțiilor și organizațiilor interesate [5, p. 63].

Crearea condițiilor pentru în-

vățământul secundar și superior al condamnaților, fondarea, reorganizarea și lichidarea instituțiilor de învățământ din sistemul penitenciar se efectuează în modul stabilit de Ministerul Justiției, de comun acord cu Ministerul Educației și Tineretului.

Obținerea de către condamnați a unor studii în instituțiile penitenciare reprezintă un ajutor administrației în munca educativă cu aceștia. Instruirea generală și profesională are o mare importanță la corectarea condamnaților și prevenirea altor infracțiuni din partea lor.

În situația în care cea mai mare parte a condamnaților nu sînt antrenati în muncă, instruirea devine una din ocupațiile sociale utile principale, destinată sa-i abată pe condamnați de la gînduri, intenții și fapte rele, acțiuni social periculoase. Lipsa de specialitate, de deprinderi de muncă constituie un factor criminogen, ce duce adesea la comiterea infracțiunilor.

Instruirea profesională a condamnaților este o problemă complexă și dificilă, deoarece, pe de o parte, această calificare se face în penitenciar, care are o gamă restrînsă de profesii și îndrumători competenți, iar pe de altă parte, este vorba despre persoane condamnate, care ispășesc o pedeapsă și care nu pot să aibă în suficientă măsură grija calificării profesionale, ei trebuie să și muncească în „contul” pedepsei lor. În afară de aceasta, condamnatul îndemnat la calificare profesională trebuie să fie cunoscut și sub raportul capacității mintale, aptitudinilor, înclinațiilor, pentru a se ști în ce direcție să fie orientat profesional. De asemenea, urmează de ținut cont de faptul că unii condamnați execută o pedeapsă de scurtă durată, de cîteva luni, alții o pedeapsă de durată mijlocie, de 1-2 ani. Problema este complexă și trebuie căutate soluții diferențiate, aceste rezolvări fiind condiții-

onate de situația condamnaților și de condițiile și posibilitățile penitenciarului.

Instruirea profesională a condamnaților în diferite specialități este organizată în scopul pregătirii teoretice și cultivării deprinderilor practice în profesia obținută, precum și pentru protecția social-juridică a condamnaților după liberarea din instituțiile penitenciare și plasarea lor ulterioară în cîmpul muncii [5, p. 94].

Prin **educație** înțelegem un fenomen social general, permanent și continuu, în cadrul căruia se face un transfer de valori spirituale, politice, morale, științifice, juridice, culturale, religioase, în scopul formării și dezvoltării personalității omului. Administrația penitenciarului, cu concursul autorităților administrației publice și asociațiilor obștești interesate, creează baza tehnico-materială necesară pentru asigurarea muncii educative cu condamnații. Această muncă se efectuează diferențiat, în funcție de tipul penitenciarului și de regimul de detenție stabilit, precum și în conformitate cu programul penitenciar model, programul penitenciar de bază al instituției respective și programul individual al deținutului. Totodată, se va ține cont de particularitățile individuale ale persoanei condamnatului, utilizîndu-se instrumente de influență individuale sau în grup, în baza metodelor psihopedagogice, precum și alte activități planificate și organizate în cadrul Consiliului educatorilor, activitatea căruia este reglementată prin ordinul directorului general al Departamentului Instituțiilor Penitenciare.

Participarea condamnatului la acțiuni educative se ia în considerare la determinarea gradului său de corijare, precum și la stabilirea măsurilor de stimulare. În ordinea de zi a penitenciarului pot fi prevăzute măsuri educative și participarea la ele este obligatorie pentru condamnați.

Formele principale ale muncii educative cu condamnării, prevăzute de legislație, sînt: activitățile educative; instruirea profesională; activități de creație; activități spirituale (religioase); consiliere psihologică; asistență socială; activități sportive; frecventarea bibliotecilor; activități în timpul liber; activitate de profilaxie individuală. De asemenea, putem numi și altfel de activități importante, cum ar fi: activitatea de muncă, educarea conștiinței de drept, munca de agitație și lămurire.

Munca educativă se efectuează în încăperi speciale, sub supravegherea reprezentanților personalului penitenciar. La regim inițial și comun în penitenciare de tip închis, la regim inițial în penitenciare de tip semiînchis, celulele în care se dețin condamnații la detențiune pe viață, precum și în celulele izolatorului disciplinar, munca educativă este efectuată nemijlocit în celule.

Educația prin activitatea de muncă presupune cultivarea la condamnat a orientării ferme spre munca cinstită. Acest lucru este foarte dificil, deoarece o mare parte din condamnați este convinsă că munca cinstită nu le asigură bunăstarea, de aceea – cred ei – este mai convenabil să fure, să jefuiască, să mintă, să ducă o viață ușoară, antisocială [11, p. 127].

Liderii lumii criminale concep munca cinstită ca o încălcare a „tradițiilor”, a „codului deontologic hoțesc”. Educația prin muncă trebuie să fie opusă acestei poziții amorale, distrugătoare pentru persoană și societate. Prin diferite metode, condamnatul trebuie convins că munca cinstită în locurile de detenție și după liberare este singura cale bună pentru el, acceptată de societate și prin care poate să evite recidiva infracțiunilor. Totodată, o problemă a educării prin muncă este lipsa locurilor de muncă în penitenciare.

O altă formă a muncii educa-

tive este formarea conștiinței de drept la condamnați, lămurirea legislației avînd ca scop formarea unei culturi juridice, a respectului față de lege și a tendinței de respectare strictă a ei. Educația juridică are o mare importanță, fiindcă anume din cauza încălcării legii condamnării au ajuns în locurile de detenție și mulți dintre ei, mai ales minorii, declară că, dacă ar fi cunoscut legea și consecințele încălcării ei, n-ar fi încălcat-o niciodată.

În instituțiile penitenciare sînt create de asemenea **consilii ale sectoarelor și ale penitenciarelor**, din care fac parte condamnați care sînt caracterizați pozitiv. Componenta consiliilor sus-numite se alege la adunările generale ale condamnaților ori ale reprezentanților lor și este aprobată de către șeful instituției. Consiliile sectoarelor și ale penitenciarelor își organizează lucrul conform planurilor acceptate la ședința consiliului și aprobate de șeful sectorului sau de cel al instituției. În componența consiliilor colectivelor se formează secții pe direcțiile principale ale activității lor: de profilaxie a delictelor; de producere; de instruire generală; de instruire profesională; de cultură fizică și sport; de activitate culturală; de sanitarie ș. a.

Deși au un anumit grad de independență, organizațiile de inițiativă ale condamnaților activează sub conducerea și controlul permanent al administrației penitenciarului. Hotărîrile lor nu sînt valabile fără aprobarea șefului de sector sau al instituției. Ele pot îndeplini cu succes sarcinile puse în fața lor numai în cazul în care sînt organizate pe principiile strict determinate în lege și activează în limitele împuternicirilor stabilite.

Educația politico-ideologică a condamnaților se bazează pe ideologia trasată de Constituția RM, pe ideile umanismului și democrației. Condamnaților le sînt explicate ideile politice pe care

se bazează Constituția, trăsăturile de bază ale sistemului politic și economic al RM, ale structurii de stat, împuternicirile Parlamentului, Președintelui, Guvernului și ale altor instituții ale puterii de stat, direcțiile de bază ale politicii interne și externe a RM etc. Prin intermediul educației politico-ideologice, la condamnați se cultivă deprinderi de cultură politică, de orientare în evenimentele politice și de participare în viața politică.

Educația estetică are menirea de a familiariza condamnații cu marile realizări ale artei, a le trezi simțul aportului la dezvoltarea culturii umane și a responsabilității lor pentru păstrarea valorilor culturale și comportarea în societate.

Educația economică este orientată spre inițierea în principiile de bază ale funcționării economiei de piață și adaptării condamnaților la noile condiții economice.

Educația ecologică se bazează pe necesitatea unui comportament respectuos față de natură ca mediu firesc de habitacul al omului.

Concluzii. Dacă la început munca penitenciară avea rolul de a-l ține pe deținut permanent ocupat și de a-i epuiza energia, în decursul timpului munca a căpătat un scop educativ-formativ, discuția orientîndu-se spre întrebarea: *Care deținuți și în ce măsură sînt obligați la prestarea muncii penitenciare și în ce măsură deținuții au un drept la muncă?* De asemenea, s-a pus întrebarea: *În ce măsură deținuții au dreptul la prestarea muncii în comun sau în celulă?*

Desigur, în societatea noastră, această obligare la muncă este reglementată într-un spirit umanist. Munca condamnatului nu trebuie să ducă la epuizarea acestuia, nu trebuie să fie degradantă și nici arbitrară, dimpotrivă, ea trebuie să se desfășoare în condiții suportabile și raționale. În lege se prevede că „executarea pedepsei nu trebuie să cauzeze suferințe fizice

și nici să înjosească demnitatea persoanei condamnate”. În mod deosebit trebuie accentuat faptul că la muncă sînt obligați numai condamnații apti de a lucra și că supunerea la muncă este precedată de un examen medical și alte asemenea măsuri.

Referințe bibliografice

1. Bălan A., Stănișor E., Mincă M. Penologie. București, 2003.
2. Carp S. Prevenirea criminalității penitenciare. Chișinău, 2004.
3. Florian Gh. Dinamică penitenciară. Reforma structurii interne. București, 1999.
4. R.Chiriță. Curtea Europeană a Drepturilor Omului. Culegere de hotărîri, 2005. București: Editura C.H.Beck, 2007.
5. Carp S., Osadci C., Rusu O. Drept execuțional penal. Chișinău, 2007.
6. Gheorghe F. Fenomenologie penitenciară. București, 2003.
7. Florea V., Florea L. Dreptul execuțional penal. Chișinău, 1999.

ELEMENTUL MATERIAL AL INFRAȚIUNII DE PRIMIRE A UNEI REMUNERAȚII ILCITE PENTRU ÎNDEPLINIREA LUCRĂRILOR LEGATE DE DESERVIREA POPULAȚIEI

Sergiu GAVAJUC,
doctorand ICJP al AȘM

SUMMARY

Conceptualization of the need to involve criminal liability in the sphere of the provision of services and works led to clarifying and defining the limits of this liability in order to target the implications of the legislature to improve the legal framework and uniformity of judicial practice liability criminal illicit receipt of a payment for the performance of works related to public service.

Keywords: compensation, remuneration, illicit, service of the population, employee, work, paper, enterprise, institution, organization, racketeering

REZUMAT

Conceptualizarea necesității implicării răspunderii penale în sfera prestării serviciilor și de executare a lucrărilor a generat clarificarea și precizarea limitelor acestei răspunderi juridice, în vederea direcționării implicațiilor legiutorului în scopul perfecționării cadrului normativ și uniformizarea practicii judiciare în materia răspunderii penale pentru primirea unei remunerații ilicite la îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației.

Cuvinte-cheie: recompensă, remunerație, ilicită, deservire a populației, salariat, lucrare, serviciu, întreprindere, instituție, organizație, extorcare.

Introducere. Domeniul de deservire a populației este unul complex și variat, fapt care impune mecanisme specifice și bine calculate de intervenție a mijloacelor juridice, în particular juridico-penale, în această sferă. Aceste relații sociale suportă modificări de la o etapă la alta de dezvoltare a societății, iar din perspectiva tendințelor de dezvoltare actuală a Republicii Moldova ele au fost conturate sub un alt unghi de vedere decît în trecutul nu prea îndepărtat.

Din aceste raționamente, pare a fi absurdă ideea de modificare a relațiilor sociale incidente răspunderii penale, fără a modifica însăși intervenția în cadrul acestor relații sociale.

Rezultate obținute și discuții. Conform art. 256 Cod penal al RM, infracțiunea de primire a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației este descrisă ca fiind primirea, prin extorcare, de către un salariat dintr-o întreprindere, instituție sau organizație, a unei remunerații sau a altor avantaje patrimoniale pentru îndeplinirea unor lucrări sau

pentru prestarea unor servicii în sfera comerțului, alimentației publice, transportului, deservirii sociale, comunale, medicale sau de altă natură, lucrări și servicii ce țin de obligațiile de serviciu ale acestui salariat.

Deci, elementul material al infracțiunii constă în acțiunea de primire de către un salariat a unei sume de bani sau a altor foloase [5, p. 130]. Unii autori ruși menționează că această faptă constă în primirea de la cetățeni, prin extorcare, a unei remunerații ilicite pentru îndeplinirea lucrărilor legate de deservirea populației pentru realizarea altor acțiuni în domeniul comerțului, deservirii sociale, comunale, medicale, de transport ori din altă sferă de deservire a populației [6, p. 14].

Prin „primire” se are în vedere luarea în posesie a unui bun care se înmînează; încasarea unei sume de bani; acceptarea unui serviciu, privilegiu, avantaj etc. Pentru existența infracțiunii, nu interesează dacă făptuitorul primește remunerația direct sau indirect, prin intermediul unei alte persoane. Persoana interpusă trebuie să răspundă pentru complicitate la infracțiunea prevăzută de